

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2-1.42>**Т. М. Агеєнко**здобувач кафедри адміністративного, кримінального права і процесу
Міжнародного університету бізнесу і права

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КНИГОВИДАВНИЧОЇ СИСТЕМИ: ПОГЛЯД ЧЕРЕЗ ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВУ ПРИЗМУ

У статті досліджено актуальні проблеми правового регулювання інформаційних відносин у книговидавничій сфері. Предметом публікації є система правового регулювання інформаційних відносин у книговидавничій сфері. Мета статті – визначити сутнісні правові ознаки розвитку національної книговидавничої системи. Методологічним базисом дослідження є комплекс загальнонаукових та спеціальних методів і прийомів наукового пізнання, системне застосування чого забезпечило розв'язання поставлених завдань і досягнення мети публікації.

Книговидавнича сфера є багатогранним феноменом, який містить інформаційні аспекти, серед яких виділено книговидання, книго розповсюдження, читання та книгозберігання. Доведено, що сучасна видавнича система являє собою комплекс взаємопов'язаних і взаємодіючих структур, де розкрито основні елементи. Утім, наголошується, що динамічному розвитку книговидавничої діяльності перешкоджає наявність колізій та протиріч у системі правового регулювання.

На підставі узагальненого аналізу з'ясовано, що книжкова інформація у сучасних умовах є об'єктом цифрових трансформацій. У цьому зв'язку розкрито механізм забезпечення доступу до інформації у книговидавничій сфері у цифрових умовах. Зокрема, окрему увагу приділено характеристиці електронних видань. Визначено основні сучасні типи книжкових видань. Пропонується визначення терміну «інновації у книговидавничій сфері».

У висновках сформульовано сутнісні інформаційно-правові ознаки розвитку національної книговидавничої системи. Визначено, що система нормативно-правових актів, які застосовуються для регулювання книговидавничої діяльності, складається з трьох основних груп.

Ключові слова: інновації, інформаційні відносини, електронна книга, книговидавнича сфера, система книговидання, правове регулювання.

Сучасний розвиток людства характеризується постійним зростанням значення інформації і технологій, пов'язаних з її створенням, обробкою і наданням. Підвищення ролі інформації в ХХ-XXI ст. призвело до зміни одного з основоположних принципів правового статусу особи – принципу свободи думки і слова. Його зміст було доповнено правом шукати, одержувати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію. В ряді найважливіших завдань використання інформаційних ресурсів важливе місце посідає проблема правового регулювання інформаційних відносин у книговидавничій сфері.

Дослідженням права на інформацію та теоретичним аспектам інформаційного права присвячено праці правознавців М. Алексєєвої, А. Айбазова, В. Андріанова, І. Арістової, О. Архипова, К. Афанасьєва, О. Баранова, Н. Баранової, М. Башарат'яна, І. Бачило, І. Богданівської, К. Белякова, П. Богуцького, В. Брижка, О. Вінника, М. Горішні, Н. Грицяка, О. Дзьобаня, М. Дімчогло, Р. Дробожур, Б. Дурняка, І. Забари, О. Збанацької, К. Калюжного, В. Кізляра, С. Князева, О. Кукаріна, О. Кулініча, Д. Ланде, А. Марущака, А. Нашинець-Наумової, Д. Перова, М. Погорелова, Т. Полякової, Т. Ткачука, Н. Травникова, Н. Уханової, Н. Федосєєвої, В. Хижняк, Н. Ходєєвої, А. Чеботарьової, Ю. Чердинцева, І. Чухлебова, С. Шевердяєва, К. Юдкової, О. Яременко

та ін. Утім правові питання книгознавства носять фрагментарний вузькогалузевий характер, оскільки дослідження виконувалися в основному фахівцями – книгознавцями, документознавцями та бібліотекознавцями.

Таким чином, всебічно та системно, тим більше – з урахуванням новітніх тенденцій стрімкого цифрового розвитку, у тому числі й правових реалій, – зазначене питання не вивчалось в межах науки інформаційного права.

Конституція України гарантує кожному громадянину право вільно виражати свої погляди та думки як в усній так і друкованій формі. Це означає, що кожен українець може без будь-яких перешкод шукати, отримувати, фіксувати, використовувати, поширювати та зберігати будь-які друковані види масової інформації, за виключенням режимної.

Свобода слова дуже важлива для розвитку демократичних інститутів будь-якої держави. Тому значну роль в цьому відіграють саме видавництва, які виготовляють та поширюють друковану продукцію, яка містить різного роду інформацію. Але з іншого боку саме книговидавнича діяльність може бути направлена на деструктивні заходи (зокрема, закликів до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності держави, посягання на її незалежність, захоплення влади насильницьким шляхом, розпалювання расової, релігійної та міжнаціональної ворожнечі, пропаганду сепаратизму, посягання на права людини, вчинення терористичних актів тощо).

Розвиток будь-якої галузі тісно пов'язаний з нормативно-правовою базою цієї галузі, і книговидавнича сфера не є винятком. Книговидавнича діяльність в Україні регулюється правовими актами загальнодержавного та галузевого значення: законами, указами президента, постановами уряду, розпорядчими документами центральних органів виконавчої влади, міжнародними правовими актами та угодами, технічними та нормативними правовими актами. На законодавчому рівні визначено, що книговидавнича справа, будучи складовою частиною видавничої справи, спрямована на створення, виготовлення і розповсюдження книжкової продукції [1].

Основним предметом книговидавничої справи є книга, яка як джерело інформації є засобом формування, виховання особистості й суспільства.

Потрібно визнати, що книжкова інформація у сучасних умовах є об'єктом цифрових трансформацій. Трансформація права на інформацію дозволяє забезпечити доступ до відомостей та даних у будь-якій сфері життєдіяльності суспільства. Забезпечення доступу до інформації у книговидавничій сфері у цифрових умовах активно сприяє цьому процесу.

Книговидавнича сфера як багатогранний феномен містить багато інформаційних аспектів. Це не тільки інформаційна культура читання [2], культура книгорозповсюдження, але, перш за все, – культура книговидання.

У книжковій справі сформовано широке коло інформаційно-правових відносин, що перебувають у прямій залежності від специфіки цієї діяльності, завдяки чому вони виникають і розвиваються. Проблема кваліфікації правових відносин, що виникають у книговидавничій сфері, залишається нагальною, незважаючи на зниження на ринку попиту на друковані видання та широке поширення сервісів. Однією з найважливіших задач правового регулювання використання інформаційних ресурсів є встановлення порядку надання інформації суб'єктами правовідносин. У числі таких перебувають і видавництва. Видавнича сфера є низкою суспільних взаємовідносин, що одночасно складаються як з творчої, так і господарської діяльності юридичних або фізичних осіб, що створюють, друкують та випускають на книжковий ринок видавничу продукцію. Процес виготовлення книжкової інформації складається з декількох етапів, кожен з яких виконує різні функції. Так, першим або стартовим етапом вважається творча робота, яка спрямована на написання інформаційного джерела – наукової, публіцистичної, навчальної, художньої та іншої літератури. Другий етап – це виробничо-технологічний процес, спрямований на виготовлення певним тиражом друкованої продукції за допомогою поліграфічних та інших технічних пристроїв. Мета третього або заключного

етапу полягає в поширенні готової продукції серед споживачів через спеціальні торгівельні мережі або Інтернет.

Поняття «видавнича діяльність» визначається законом, як комплекс творчих, літературних, організаційних, виробничих та господарських заходів, результатом яких є підготовка та випуск у світ готової друкованої продукції.

Сучасна видавнича діяльність і поліграфія міцно займають одне з провідних місць в соціокультурних та економічних відносинах українського суспільства. Термін «книгодрук» об'єднує технологічні етапи підготовки книги. Примітно, що саме формування авторського права історично складалося навколо друкарської справи. Проте розвиток авторського права багато в чому відбувалося саме за рахунок боротьби за досягнення певного балансу інтересів тієї чи іншого боку аналізованих правовідносин [3]. Зазначені зміни торкалися і зачіпають як загальні положення авторського права – терміни охорони авторських прав, дозволені способи використання твору, виключне право і особисті немайнові права, так і специфічні питання правовідносин, що складаються в процесі правозастосовної практики, зокрема в області договірних відносин [4]. Відносини «видавництво-друкарня» завжди двосторонні. Видрукований друкарнею тираж є власністю видавця, а друкарня, як виконавець, не набуває на нього прав власності. Офсетний друк – це технологічний процес зі своїми обмеженнями, нормативними величинами і допустимими відхиленнями [5, С. 54].

Книга стала невід'ємною частиною нашого повсякденного життя, частиною культурного побуту і, безсумнівно, носієм культури і її джерелом.

Книга виконує такі основні функції: інформативну (містить та зберігає інформацію), пізнавальну (є засобом пізнання), ідеологічну (формує певну ідеологію, думки, стиль життя), комунікативну (своєрідний діалог між автором книги та читачем), естетичну (формує відчуття прекрасного завдяки оформленню книги, якості друку, матеріальної будови) тощо. Отже, книга є елементом інформаційно-комунікаційної системи. До зазначеної сис-

теми включено як видавнича діяльність та поліграфічна промисловість, так і книгорозповсюдження, бібліотечна справа і бібліографія. Звідси до поняття «книговидавнича сфера» як системи елементів, відноситься не тільки створення і виготовлення, але й поширення, використання та зберігання книги.

Книговидавнича продукція є специфічним товаром, що відіграє важливу роль для розвитку сучасного суспільства [6]. Готова друкована продукція виступає в якості об'єкта видавничої справи. До інформаційних факторів книговидавничої сфери відноситься побудова книги, включаючи принципи розташування її частин (композиція видання); вимоги до виконання вихідних відомостей, довідково-пошукового і довідково-роз'яснювального апарату видання, допоміжних покажчиків, колонтитулів, бібліографічного апарату.

Видавництва покликані забезпечувати потреби громадянина, суспільства та держави у друкованій продукції, та в той же час отримувати від цього виду діяльності прибуток. Їхнє існування створює умови для творчого становлення талановитих авторів та громадян незалежно від їх національності, політичних та релігійних переконань, соціального походження та місця проживання. Саме видавництва забезпечують конституційне право громадянина на свободу слова, на вільне вираження поглядів, думок і переконань. Разом із цим існують певні інформаційні обмеження. Так, видавцям забороняється виробляти продукцію, яка містить недобросовісну рекламу, та в якій державні символи (Герб, Гімн, Прапор) відображаються в принизливому виді. Не можна оприлюднювати будь-яку інформацію, дані, відомості, рекламу які можуть завдати шкоди людині, підприємству чи державі [7]. Не дозволяється поширювати літературу, яка має порнографічний характер та пропагує культ жорстокості та насильства, а також виготовляти та поширювати продукцію, яка під видом релігійної літератури вводить людей в оману, та вимушує їх наражати себе на втрату майна, здоров'я або навіть життя. Це стосується також друкованих видань, яка містить заклики до порушення громадського порядку. Забороняється реалізо-

увати літературу без дозволу її власника (співвласника) чи автора, що є прямим порушенням закону про інтелектуальну власність) [8]. Держава за допомогою нормативних актів регламентує діяльність видавництв, та встановлює адміністративну, кримінальну та цивільно-правову відповідальність за порушення вимог щодо дотримання норм, правил та стандартів видавничої діяльності [9].

Видавництво може одночасно виступати як виготовлювачем інформаційної продукції, так і її реалізатором. Видавці на законних підставах мають право займатися зовнішньоекономічною діяльністю, за рахунок збільшення видань іноземною мовою це допомагає поширювати знання про Україну у світі та створювати позитивний імідж нашої держави [10].

Збільшення обсягів українського книговидання відіграє значну роль в національно-культурному розвитку суспільства. Завдяки перекладу на українську мову видатних світових літературних здобутків та наукових праць забезпечується доступ громадян до загальнолюдських цінностей.

Співробітництво між суб'єктами видавничої діяльності регулюються договорами. Кожен суб'єкт видавничої діяльності вступає з іншими суб'єктами господарювання в інформаційні відносини.

Основною одиницею у видавничій справі є видання. Сьогодні на центральне місце у книжковому інформаційно-комунікаційному просторі виходить електронна книга як вид електронних видань – версія книги в електронному (цифровому) вигляді [11].

Кожне видання має певний вид, який визначається спеціальними державними стандартами. Одним з факторів книжкової культури є дотримання редактором і видавцем основоположних стандартів та нормативно-правової документації [12, С. 312]. Утім, потрібно визнати, що відмова видавця від дотримання деяких або всіх цих документів дуже рідко тягне адміністративні стягнення з боку держави, і тому видавці не бояться юридичної відповідальності. Видавництва повинні не тільки дотримуватися чинного законодавства, але й враховувати вимоги споживачів, які мають право як на гарантію вико-

нання передплатних зобов'язань, так і на заміну друкованої продукції, яка має технологічний або поліграфічний брак.

Сучасна видавнича система являє собою комплекс взаємопов'язаних і взаємодіючих структур: видавництв, поліграфічних підприємств інших суб'єктів видавничої справи, які перебувають у відносинах один з одним і утворюють певну цілісність [13, С. 79]. Відносини, що виникають в рамках здійснення видавничої діяльності, керуються державою. Названа діяльність, по суті, є різновидом підприємницької діяльності, так як спрямована, перш за все, на отримання прибутку. При цьому вона має низку специфічних особливостей і може розглядатися як самостійний об'єкт дослідження. Система видавничо-поліграфічної діяльності включає ряд основних напрямків роботи: організацію видавничого процесу, виготовлення та розповсюдження видавничої продукції.

З урахуванням останніх тенденцій все більше видавництв об'єднуються в групи компаній і, отже, здійснюють єдину політику щодо публікацій і супутніх комерційних питань, що сильно ускладнює узгодження опублікування твору.

Динамічному розвитку книговидавничої діяльності перешкоджає те, що правове регулювання видавничої діяльності містить масу колізій і протиріч в зв'язку зі складним регулювання нормами цивільного, міжнародного приватного, трудового, адміністративного та інших галузей права [14, С. 9].

До теперішнього часу не розроблено чіткої понятійний апарат. Зокрема, не розмежовано поняття «видавнича діяльність», «редакційно-видавнича діяльність» і «редакційна діяльність» і не визначені ознаки, що обумовлює виникнення певних труднощів у правозастосовній практиці.

Стосовно до друкованих видань редакційна діяльність є частиною видавничої діяльності і являє собою творчу і організаційну діяльність з підготовки до випуску в світ (опублікування, виходу в світ) друкованого видання. Тоді як видавнича діяльність включає в себе як редакційну діяльність, так і діяльність по матеріально-технічному забезпеченню випуску в світ

(опублікуванню, виходу в світ) тиражів книжкового друкованого видання (виключаючи поліграфічну діяльність). Перш ніж потрапити в руки до читача, кожен номер друкованого видання проходить кілька етапів, які умовно можна розділити на дві групи підготовка до випуску в світ (опублікування, виходу в світ) і випуск у світ (опублікування, вихід у світ).

Поняття «вихід у світ» чинним законодавством України не передбачено, а між тим з його визначенням і наступними тлумаченнями виникали чималі складнощі. За юридичним змістом і логікою поняття «вихід у світ» може ототожнюватися як синонім з поняттям «опублікування». І хоча не допускається вихід у світ видання без відповідних обов'язкових вихідних відомостей, зустрічаються випадки, коли продукція виходить без позначення певних обов'язкових відомостей, а також коли офіційно зазначена інформація не відповідає дійсності (частіше це тираж, друкарня, коректор – в багатьох невеликих видавництвах таку посаду взагалі скорочено, що негативно позначається на якості літературної продукції). Визначення терміну «випуск у світ» міститься в статті VI Всесвітньої (Женевської) конвенції про авторське право (Женева, 6 вересня 1952 р.) [15].

Опублікуванням (випуском у світ) є вихід (передача до обігу) примірників твору, що представляють собою копію твору в будь-якій матеріальній та цифровій формі, в кількості, достатній для задоволення розумних потреб публіки виходячи з характеру твору. Потрібно законодавче розмежування між поняттями «підготовка до випуску в світ (опублікування, виходу в світ)», «макетування» і «випуск у світ (опублікування, вихід у світ)».

Під «підготовкою до випуску в світ» (опублікування, виходу в світ) слід розуміти діяльність зі збору (пошуку, створення, фіксування на матеріальному носії, накопичення і зберігання), відбору, обробки (редагування, переробці) творів, що є об'єктами авторського права та/або не є об'єктами авторського права, а також по макетування номерів періодичного друкованого видання.

Макетування друкованого видання являє собою процес створення графічного

плану (макета, оригінал-макету), показує розміщення і конфігурацію публікацій (заголовків, текстів, авторських підписів, ілюстрацій і т.п.) на смугах (сторінках). Під випуском у світ (опублікуванням, виходом у світ) мається на увазі випуск в обіг для читання та/або ознайомлення шляхом зорового сприйняття невизначеним колом осіб тиражу друкованого видання [14, С. 13]. Макет книги обов'язково повинен містити певний набір вихідних даних (ISBN, УДК, ББК, авторський знак, копірайт, при необхідності – штрих-код) відповідно до національних і міжнародних стандартів. Без виконання цих вимог книга не може вважатися офіційно виданою [5, С. 67].

Кожен примірник видання, який випускається до обігу в обов'язковому порядку повинен мати вихідні відомості. Вихідні відомості видання – це спеціально призначена для оформлення видання систематизована інформація, яка його повністю описує. Це дозволяє спростити статистичний облік та бібліографічне опрацювання друкованої продукції, та дає змогу споживачу швидко отримати саме ту інформацію, яка його цікавить.

Інформацію з вихідними відомостями книги оформлює саме видавець. Кожна книга, яка надрукована в Україні, незалежно від того якою мовою вона надрукована, обов'язково повинна мати анотацію та бібліографічні дані надруковані саме українською мовою. Не стосується ця норма тільки для тих видань, які призначені для продажу іноземцям або в інші країни. Вихід на книжковий ринок друкованої літератури без вихідних відомостей не дозволяється. Тобто кожне друковане видання окрім назви обов'язково повинно вказувати прізвище та ініціали засновника та редактора видавництва, дату та номер випуску книги, індекс для передплатного розповсюдження, тираж, вартість одиниці видання або відмітка «Безкоштовно», повну адресу редакції, назву видавництва та номер свідоцтва про державну реєстрацію [5].

Під обкладинкою книги прийнято розуміти покриття видання, яке містить інформацію з вихідними відомостями і є елементом зовнішнього оформлення видання, а під палітуркою – міцне покриття видання, яке містить ряд його вихідних відомостей

і є елементом оформлення видання. Будучи занесеною до торгової бази за ISBN-номером і штрих-кодом на обкладинці, книга зможе вступити на прилавки найбільш відвідуваних магазинів і приносити автору очікуваний прибуток [16]. ISBN-номер визнається 130 країнами світу, що відкриває можливості для продажу даної книги за кордоном. Коли видавництво отримало номер штрих-коду у вигляді послідовності чорних і білих смуг для зчитування технічними засобами, дизайнер, який займається обкладинкою, перетворює номер, що складається з 13 цифр (EAN-13), на картинку. Штрих-код розміщується на звороті обкладинки. Також обов'язковою умовою оформлення книги є наявність сторінки з вихідними даними. Як правило, це остання сторінка книги. Допускається також поєднання каталожної картки і вихідних даних, тобто інформація з двох сторінок об'єднується в одну.

Ім'я автора в усталеній формі має бути помітним чином розміщено на титульній сторінці, суперобкладинці та палітурці кожного примірника Твори, в тому числі в електронній версії, а також у всіх рекламних матеріалах і на всіх виданнях, випущених по субліцензії видавців. Назва видавництва вихідної версії книги в усталеній формі має бути помітним чином розміщено на титульній сторінці кожного примірника твору.

Оформлення обкладинки (або суперобкладинки) твору підлягає погодженню з правовласником. Так, наприклад, у ФРН видавці зобов'язуються без попередньої письмової згоди правовласника не розміщувати в примірниках твору або на обкладинці рекламу книг, крім книг даного автора. В українському законодавстві такої вимоги немає, а у книговидавничій практиці навпаки, як правило, у кінці книги розміщується реклама книг цього ж видавництва, але створених іншими авторами. Согласно зі ст. 17 «Права на електронні видання» Ліцензійного договору на продаж прав на переклад ФРН видавцям надається ексклюзивне право виробляти, публікувати і продавати твір у вигляді електронної книги. Правовласник і видавці погоджуються з тим, що будуть в ім'я загальних інтересів боротися

проти нецільового використання і прагнути до збільшення продажів ліцензованого твору [17, С. 118].

Кожне друковане видання може бути укомплектоване додатковими носіями інформації (дискета, платівка, відеокасети та ін.), поширювання яких не порушує чинне законодавством України. Кожне видавництво незалежно від форми власності згідно Закону України «Про обов'язковий примірник документів» після надрукування будь-якого видання повинно безоплатно надіслати контрольний примірник засновнику видання та органу його реєстрації. Сфера поширення літературного видання обмежень не має, але без письмового дозволу видавця запускати в друк додатковий тираж забороняється.

Книговидавнича сфера певною мірою свідчить про інформаційний розвиток суспільства, технологічний розвиток держави та інтелектуальний потенціал громадян [18, С. 311]. Зміст видання не повинен мати лайливий стиль та нецензурну лексику, та мусить відповідати встановленим у суспільстві етично-моральним нормам. З точки зору розповсюдження інформації на даний час можливість писати і створювати твори для широкої аудиторії є майже у кожного користувача Інтернету. Однак у читачів зберігається інтерес до друкованих або електронних книг. Крім того, в цьому зацікавлений сам автор, оскільки видання книги – певний спосіб визнання таланту автора суспільством [19, С. 100]. Книговидання є важливою складовою системи медіа-комунікації, яке виконує основні функції інформування, виховання, навчання, а інформаційна складова правової культури є чинником безпеки [9, С. 42-44]. На сьогоднішній день рівень технологічного розвитку видавничої діяльності дуже високий. Треба відзначити, що електронні книги мають ряд переваг в порівнянні з друкованими виданнями, а саме: малий обсяг (можливість зберігання на електронних, оптичних і інших носіях десятків і сотень тисяч книг); можливість повністю або частково прослухати текст; менші витрати часу на видання і низькі витрати на поширення. Причиною зростання попиту на електронні книги стали як природні ринкові фактори, в тому

числі макроекономічні, так і зміна структури попиту, тобто поступовий перехід від споживання друкованих книг до споживання електронних книг [11, С. 53-60].

Текст електронної книги – послідовно відтвореної без скорочень копії тексту твору – аналогічний друкованій версії. Видавці мають право випускати електронні книги на будь-яких електронних, магнітних, цифрових або оптичних носіях, на онлайн- і офлайн-платформах і в базах даних з системою контролю доступу для особистого користування, використання в прокаті, а також в бібліотеках та освітніх установах, але не для перепродажу. Видавці зобов'язуються інформувати правовласника про ціну електронного видання твору та всіх її змінах. Видавці також зобов'язані надавати доступ до звітності за кількістю проданих примірників і сумами, отриманими від продажу видань, правовласнику і будь-яким іншим уповноваженим ним особам. Кожна копія електронної книги повинна містити позначку про авторське право з друкованого видання, а також позначку: «Всі права захищені та охороняються видавництвом». Видавці зобов'язуються забезпечити технічний захист електронної книги від маніпуляцій і недозволеного спільного використання з допомогою юридичної попередження та/або технології DRM та/або будь-якого іншого способу, що забезпечує захист електронних книг. Видавці зобов'язуються усіма розумними засобами в судовому порядку переслідувати зловживання твором і його піратське копіювання [17, С. 121]. В електронній книзі не допускається розміщення додаткової інформації будь-якого виду, а також реклами без попередньої письмової згоди правовласника. Електронна книга швидше передає інформацію й успішно конкурує з друкованими джерелами інформації. Адаже дуже часто між печаткою тиражу і його поширенням лежить кілька етапів експедирування, сортування і пересилання (перевезення, доставка) друкованої продукції [14, С. 22-23]. Важливою умовою є те, що електронний інформаційний продукт не може бути випущений раніше дати виходу книги в паперовому варіанті. Електронні видання рідко є джерелом

додаткового прибутку. Одна з головних причин – велика кількість безкоштовних електронних книг, наявних у вільному мережевому доступі [16].

Опираючись на світовий досвід у книговидавничій галузі, визначимо основні сучасні типи книжкових видань: 1) книга у твердій обкладинці; 2) книга у спеціальному форматі; 3) книга у м'якій обкладинці (paperback); 3) спеціальні видання у твердій обкладинці; 4) спеціальні видання у м'якій обкладинці (paperback); 5) видання для книжкових клубів; 6) аудіокниги на фізичних носіях; 7) електронна версія аудіокниги.

Отже, важливість видавничої діяльності для суспільства і культури важко переоцінити. Видавництва забезпечують захист авторів. Видавці та редактори не тільки є провідниками до світу культури, а й представляють свою літературу за кордоном, а також виступають послами літератур інших країн.

Цифрова епоха розмиває колишні межі між ролями автора і видавця: нові електронні формати, складні комбінації авторських і суміжних прав, можливість колективного авторства, технології самвидаву та концепція відкритого доступу, нові тематики і стратегії публікації – всі ці нововведення посилюють тиск на традиційні видавничі продукти і послуги. Під впливом сервісів, що дозволяють авторам працювати з читачами безпосередньо, видавці змушені пристосовуватися до нових умов і постійно доводити ринку переваги своєї роботи [17, С. 7-8]. Можна припустити, що основні трансформації зажадають нового комплексного підходу до роботи з різними форматами і носіями інформації. На сучасному етапі в Україні організація всього циклу створення книги зазнає значних змін, які викликані насамперед зміною економічної моделі, розвитком ІТ-технологій і поліграфічної індустрії, автоматизацією процесів додрукарської підготовки. З'являються універсальні видавництва широкого профілю, для яких характерний інтенсивний тип роботи.

Таким чином, маємо запропонувати визначення інновації у книговидавничій сфері як сукупності здатних до правової охорони нових знань, які спрямовані на

досягнення результату науково-технічної діяльності, виконаної у вигляді нової книжкової продукції, удосконалених технологічних процесах та інформаційних послугах, що втілено у цю діяльність для досягнення потужного ефекту.

Висновки: система нормативно-правових актів, які застосовуються для регулювання книговидавничої діяльності, складається з трьох основних груп: 1) Конституція України, Закони України, Постанови та Розпорядження Кабінету Міністрів України, державні стандарти, відомчі накази, листи, інші підзаконні акти, що мають безпосереднє відношення до книговидавничої діяльності; 2) Закони України, Кодекси України, Постанови та Розпорядження Кабінету Міністрів України, відомчі нормативні документи, що мають відношення до книговидавничої діяльності в окремих випадках; 3) міжнародне законодавство та міжнародні стандарти. Державні технічні стандарти у книговидавничій сфері – це не єдиний професійний стандарт, а комплекс нормативної бази, в рамках якого існують спеціальні акти відносно електронних видань.

Сутнісними інформаційно-правовими ознаками розвитку національної книговидавничої системи є: 1) створення умов для розвитку талановитих авторів, незалежно від національності, місця проживання, релігійних та політичних переконань, соціального походження та майнового стану, мовних ознак; 2) забезпечення конституційної норми людини на свободу слова, думки та на вільне вираження своїх поглядів; 3) підтримка на законодавчому рівні національно-культурного розвитку сучасного суспільства методом збільшення саме української тематики та нарощування тиражів національного книговидання; 4) правові гарантії надання українському громадянину вільного доступу до кращих світових літературних, наукових та культурних шедеврів, у тому рахунку й шляхом перекладу їх на українську мову; 5) забезпечення видання книг на мовах національних меншин України; 6) сприяння формуванню позитивного іміджу України шляхом збільшення видань англійською, німецькою, французькою та іншими мовами іноземних держав.

Система правового регулювання інформаційних відносин у книговидавничій сфері має комплексний характер і включає: загальні принципи і норми міжнародного права; норми інформаційного законодавства, включаючи правові норми, що регулюють бібліотечну справу; інші галузеві норми законодавства, що стосуються охорони книжкової інформації – норми про відповідальність за порушення законодавства в галузі інформації, культури і збереження культурної спадщини; нормативні акти органів місцевого самоврядування в галузі книжкової справи, а також локальні правові акти видавництва, бібліотек та інших книгосховищ тощо.

Список використаної літератури:

1. Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні: Закон України від 6 березня 2003 р. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 24. Ст.162.
2. Бессараб А. О. Соціально-комунікаційні технології формування культури читання української книги в інформаційному суспільстві : автореф. дис. ... д-ра наук із соц. комунікацій (27.00.01) / КПУ. Запоріжжя, 2017. 40 с.
3. Капіца Ю. М. Охорона авторського права на наукові журнали та монографії у цифровому вигляді для забезпечення використання іноземними користувачами. Наука України в світовому інформаційному просторі. 2018. № 15. С. 39-45.
4. Афанасьєва К. О. Авторське право в контексті діяльності засобів масової інформації України : автореф. дис... канд. філол. наук (10.01.08) / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2004. 20 с.
5. Верба Т. М. Издательский бизнес изнутри. От рукописи к бестселлеру: пошаговое руководство по подготовке книги к печати, производству и продвижению. Дн-ск : Баланс Бизнес Букс, 2015. 208 с.
6. Якубенко Я. А. Соціальна роль книги в культурі суспільства: до постановки питання. Наукові записки Української академії друкарства. 2012. № 2. С. 22-26.
7. Булах Т. Д. Рекламна комунікація в книжковій галузі: теоретико-методологічний аспект : автореф. дис. ... д-ра наук із соц. комунікацій (27.00.03) / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2018. 36 с.
8. Валькова Є. В. Форми адміністративно-правового регулювання у сфері охо-

- рони права інтелектуальної власності. Право і безпека. 2012. № 5. С. 61-64.
9. Золотар О. А. Інформаційна складова правової культури як чинник безпеки. Юридичний вісник. 2009. № 4 (13). С. 42-44.
 10. Афанасьєва К. О. Правові аспекти підготовки до друку перекладів. Наукові записки Інституту журналістики. 2011. Том 44. С. 138-142.
 11. Рожнов В. И. Хранение электронных книг в библиотеках: сравнительный анализ различных графических форматов. Научные и технические библиотеки. 2019. № 4. С. 53-60.
 12. Викторова С. А. Издательские стандарты в контексте книжной культуры. Ярославский педагогический вестник. 2012. № 4. Том I. С. 311-313.
 13. Айбазов А. Р. Вопросы организационно-правового регулирования деятельности научно-исследовательского издательства. Право и практика. 2018. № 2. С. 78-85.
 14. Інформаційно-комунікаційна діяльність наукових бібліотек в умовах розвитку суспільства знань : монографія / Василенко О. М., Добко Т. В., Зайченко Н. Я., Каліберда Н. Ю. и др. ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2017. 410 с.
 15. Ганжуров Ю. С. Авторське право у видавничому договорі: конфлікти інтерпретацій. Технологія і техніка друкарства. 2015. № 4. С. 131-135.
 16. Яремик Х. Я. Економічні особливості видавничого бізнесу. Вісник Хмельницького національного університету. 2012. № 1. С. 111-116.
 17. Хардт Х. Приобретение, защита и продажа прав на издательские проекты. Краткое руководство для издателей / перевод с англ. Н. Андреев. Изд-во : Ad Marginem Press, 2019. 144 с.
 18. Бершов О. В. Книговидавнича справа в Сполучених Штатах Америки (порівняльно-системний аналіз) : дис. ... канд. філол. наук (10.01.08) / Національний технічний ун-т України «КПІ». К., 1999. 203 с.
 19. Абдиуллина Э. И. Издательский лицензионный договор: некоторые особенности теории и практики. Вестник Университета имени О. Е. Кутафина. 2017. № 6. С. 99-103.

Aheienko T. CURRENT PROBLEMS OF THE BOOK PUBLISHING SYSTEM: A VIEW THROUGH THE INFORMATION-LEGAL PRISM

The article examines the current problems of legal regulation of information relations in the publishing industry. The subject of the publication is the system of legal regulation of information relations in the field of book publishing. The purpose of the article is to determine the essential legal features of the development of the national book publishing system. The methodological basis of the study is a set of general and special methods and techniques of scientific knowledge, the systematic application of which provided the solution of the tasks and achieved the goal of publication.

The publishing industry is a multifaceted phenomenon that contains informational aspects, among which are book publishing, book distribution, reading and book storage. It is proved that the modern publishing system is a complex of interconnected and interacting structures, where the main elements are revealed. However, it is emphasized that the dynamic development of book publishing is hindered by the presence of conflicts and contradictions in the system of legal regulation.

Based on a generalized analysis, it was found that book information in modern conditions is the object of digital transformations. In this regard, the mechanism of providing access to information in the publishing industry in the digital environment is revealed. In particular, special attention is paid to the characteristics of electronic publications. Modern types of book editions are determined on the basis. It is proposed to define the term «innovation in the publishing industry».

The conclusions formulate the essential information and legal features of the development of the national book publishing system. It is determined that the system of normative legal acts, which are used for regulation of book publishing activity, consists of three main groups.

Key words: *innovations, information relations, e-book, book publishing sphere, book publishing system, legal regulation.*